

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Wat is dyslexie?

Hoofdstuk 2: Hoe is dyslexie te herkennen?

Hoofdstuk 3: Oorzaken en gevolgen van dyslexie

Hoofdstuk 4: Vergoeding via de zorgverzekering

Hoofdstuk 5: Leesproblemen en dyslexie op school

5.1 Signaleren van leesproblemen en dyslexie

5.1.1 Signalering groep 1 en 2

5.1.2 Signalering groep 3

5.1.3 Signalering groep 4-8

5.1.4: Toetskalender De Wiekslag

5.1.5 Schoolafspraken mbt signalering

5.1.6 Intern Leesonderzoek

5.2 Aanpak

5.3 Rol van de ouders

Hoofdstuk 6: Diagnose Dyslexie

6.1 Onderzoek naar dyslexie

6.2 Vergoeding diagnostiek en behandeling ernstige enkelvoudige dyslexie

6.3 Dyslexiescreening groep 8

6.4 Dyslexieverklaring

Hoofdstuk 7: Hulpmiddelen en faciliteiten

Dyslexieprotocol TOF – De Wiekslag

Versie aangepast 28-1-2013

Hoofdstuk 1: Wat is dyslexie?

Dyslexie betekent letterlijk: niet kunnen lezen. De term komt uit het Grieks. Dys = niet goed functioneren, beperkt, en lexis = taal of woorden.

Bij dyslexie gaat lezen, spellen en ook zelf schrijven, gezien de leeftijd en het onderwijsniveau, veel te moeizaam, terwijl iemand wel een gemiddelde intelligentie heeft. Er is alleen sprake van dyslexie als er geen andere oorzaken zijn die de leesproblemen kunnen verklaren. Bij dyslexie kunnen zowel lees- als spellingsproblemen voorkomen, maar deze komen ook los van elkaar voor.

De definitie van de Stichting Dyslexie Nederland (SDN):

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een *hardnekkig* probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op *woordniveau*

Dit Protocol Leesproblemen en dyslexie geeft aan hoe de school kinderen met leesproblemen gaat begeleiden en ondersteunen. Ruim de helft van de kinderen gaat met deze hulp snel en goed vooruit.

Is er ondanks extra hulp toch geen vooruitgang aan het eind van groep 3 dan kan er sprake zijn van dyslexie en is het raadzaam een dyslexie onderzoek te laten verrichten door school (als dat mogelijk is) of een extern deskundige te raadplegen.

Lees verder bij vergoeding van dyslexiezorg om te zien of uw kind in aanmerking komt voor vergoeding vanuit de basiszorgverzekering.

Hoofdstuk 2: Hoe is dyslexie te herkennen?

Algemene problemen

Kinderen met dyslexie kunnen moeite hebben met:

- auditieve discriminatie: moeite om het verschil te horen tussen klanken als m en n, t en k, s, f en g, u en ui
- temporele ordening: om de klank in volgorde te zetten zoals bij 'dorp' en 'drop' of '12'en '21'
- aandacht vasthouden bij (mondelinge) uitleg
- het leren van reeksen, bijvoorbeeld tafels of spellingregels
- het onthouden van vaste woordcombinaties, uitdrukkingen of gezegdes
- het onthouden van losse gegevens, zoals rijtjes, woordjes, jaartallen
- het onthouden van talige informatie
- het structureren van hun werk.

Problemen bij het lezen

De leesproblemen van kinderen met dyslexie vallen het meest op bij hardop lezen. Sommige kinderen hebben een traag leestempo en lezen de woorden spellend (h-a-k). Andere kinderen hebben een hoog leestempo, maar maken daarbij veel fouten door te raden. Er kan ook sprake zijn van een combinatie van beiden.

Problemen bij het spellen

Kinderen met dyslexie kunnen veel spellingfouten maken. Ze hebben dan problemen de woorden goed in hun geheugen vast te houden. Bovendien blijft de kennis meestal niet hangen, omdat ze het op een onsamenhangende manier in het geheugen opslaan.

Problemen bij het schrijven

Kinderen met dyslexie schrijven vaak moeilijk leesbaar en maken veel doorhalen. Veelal valt een traag schrijftempo op.

Hoofdstuk 3: Oorzaken en gevolgen van dyslexie

De precieze oorzaak van dyslexie weten we nog niet helemaal, maar wel is duidelijk dat het zich afspeelt in de hersenen. Het lijkt erop dat het hersengebiedje waar klanken aan schrifttekens worden gekoppeld, te zwak is aangelegd of moeilijk bereikbaar is.

De klankcodes worden daardoor onvolledig of incorrect in de hersenen verwerkt en minder goed in het geheugen opgeslagen. Het gevolg is dat deze ook minder goed uit het geheugen zijn op te halen om gekoppeld te worden met het woordbeeld.

Duidelijk is dat mensen met dyslexie problemen hebben met de fonologische verwerking van taal en/of het snel benoemen van woorden.

Erfelijkheid

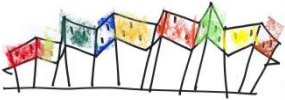
Het staat vast dat bij dyslexie sprake is van een erfelijke factor. Een kind dat één ouder heeft met dyslexie, heeft 40 tot 50% kans er ook aanleg voor te hebben. Bij twee dyslectische ouders ligt dit percentage rond de 80%.

Belangrijkste gevolgen

De belangrijkste gevolgen van dyslexie voor een kind zijn:

- ***Belemmeringen in het onderwijs***

In het onderwijs moet veel gelezen en geschreven worden. Dit heeft ernstige gevolgen voor het volgen van onderwijs en belemmert kinderen om hun capaciteiten te ontwikkelen. Veel kinderen met dyslexie kiezen ook een onderwijsniveau dat lager is dan ze op grond van hun intelligentie aan kunnen.

- ***Sociaal-emotionele problemen***

Dyslexie kan het gevoel van eigenwaarde bij een kind zwaar ondermijnen. Het kan tot frustraties leiden als het kind voldoende intelligent is maar het technisch lezen niet onder de knie krijgt, terwijl het bij klasgenootjes probleemloos lijkt te verlopen. Ook kunnen motivatieproblemen ontstaan waardoor kinderen geen zin meer hebben om het lezen te blijven oefenen, terwijl zij juist extra oefening nodig hebben om een minimaal leesniveau te halen.

Hoofdstuk 4: Vergoeding via de zorgverzekering

Sinds 1 januari 2009 is de vergoeding van diagnostiek en behandeling van ernstige dyslexie in het basispakket van de zorgverzekering opgenomen.

In 2013 kunnen ouders aanspraak maken op de vergoeding:

- als de dyslexiezorg vóór de 13e verjaardag van hun kind aanvangt. In 2013 kunnen alle kinderen in het primair onderwijs van 7 jaar en ouder in aanmerking komen voor vergoeding van dyslexiezorg
- als er een leerlingdossier is opgebouwd waaruit blijkt dat er in het onderwijs een traject is geweest van extra hulp bij het leren lezen en spellen; hardnekkigheid moet kunnen worden aangetoond. Ondanks de goede en genoeg begeleiding groeit het kind onvoldoende.
- als de school vermoedt dat er sprake is van ernstige dyslexie omdat het kind geringe vooruitgang vertoont

Om te voorkomen dat alle kinderen met leesproblemen worden aangemeld voor een dyslexie-onderzoek heeft de school de functie van poortwachter. De basisschool stelt een leerlingdossier samen om het vermoeden van ernstige dyslexie bij een leerling te onderbouwen. Dit dossier bevat een overzicht van e-scores op lees- en spellingtoetsen en een beschrijving van de geboden hulp op school. Kinderen bij wie intensieve begeleiding op school onvoldoende helpt, hebben een verwijzing naar de zorg nodig. Als ouder meldt u uw kind aan bij een dyslexiebehandelaar die beoordeelt of in het leerlingdossier het vermoeden van ernstige dyslexie door de school voldoende is onderbouwd om tot onderzoek over te gaan. Toont het diagnostisch onderzoek aan dat er bij nader inzien geen sprake is van ernstige dyslexie, dan worden de kosten van het onderzoek niettemin vergoed door uw verzekering.

Afhankelijk van het soort polis kunt u zelf een zorgverlener kiezen, of u moet gebruik maken van een zorgverlener met wie uw verzekeraar een contract heeft afgesloten. Raadpleeg van tevoren uw zorgverzekeraar.

Hoofdstuk 5: Leesproblemen en dyslexie op school

Wij maken op school gebruik van de protocollen Leesproblemen en dyslexie, die zijn ontwikkeld door het Expertisecentrum Nederland van de Radboud Universiteit Nijmegen. Deze nemen wij als leidraad in het begeleiden van kinderen met leesproblemen en dyslexie.

Doel van de protocollen is een zo goed mogelijke begeleiding te geven aan leerlingen met (dreigende) leesproblemen. De protocollen leggen duidelijk uit wat de oorzaken en de gevolgen zijn van dyslexie. Het geeft een goed beeld van waar een kind met dyslexie tegenaan loopt en hoe een school daarop kan inspelen.

Preventie en begeleiding van lees- en spellingproblemen zijn taken voor het hele schoolteam. Het protocol biedt leerkrachten en leesspecialisten richtlijnen om de lees- en spellingontwikkeling te volgen en problemen voortijdig te signaleren.

Als een kind met leesproblemen uitvalt maakt de leerkracht altijd een individueel handelingsplan of groepsplan waarin staat omschreven welke extra ondersteuning aan uw kind wordt gegeven volgens de richtlijnen van het protocol dyslexie.

5.1 Signaleren van leesproblemen en dyslexie

In de onderbouw leert een kind de eerste beginselen van het lezen. Bij kinderen die een groter risico lopen op dyslexie is het in deze periode heel belangrijk goed te letten op de signalen van leesproblemen.

Het begint al bij de fase van het voorbereidend lezen waarin kinderen taalbewustzijn ontwikkelen en eerste pogingen doen om letters te lezen en te schrijven.

Ouders kunnen in deze periode een heel belangrijke rol spelen door aan de ene kant veel met taal bezig te zijn, veel voor te lezen en daar samen over te praten, veel rijmspelletjes en dergelijke te doen. Aan de andere kant kunnen ouders letten op signalen die wijzen op problemen.

Bij de herfstsignalering van groep drie is het moment aangebroken om te beoordelen of het leesonderwijs aanslaat. Als de leesontwikkeling dan achterblijft, moet op dat moment extra hulp worden ingezet.

Eind groep 3 of begin groep 4 is het tijd om te beoordelen of het technisch lezen naar wens verloopt. Als dat niet het geval is en extra hulp ook geen resultaat oplevert, is het moment aangebroken om een deskundige in te schakelen die kan beoordelen of er sprake is van dyslexie.

Het is belangrijk om dyslexie in een zo vroeg mogelijk stadium te erkennen, omdat de hersenen op jonge leeftijd nog sterk beïnvloedbaar zijn en om achterstand en frustraties te voorkomen.

Signaleren van leesproblemen op school kan door observeren en/of toetsen.

Wij werken hiervoor met de onderstaande **signaleringstoetsen** en **toetskalender**:

5.1.1 Signalering Groep 1 en 2

In groep 1 en 2 zien we de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid als een *leerlijn* waarop onze *leer-* en *onderwijsactiviteiten* worden aangegeven.

Aan de hand van deze leerlijn krijgt de leerkracht een duidelijk beeld van de ontwikkeling die kinderen doormaken. Vooral taalbewustzijn is hierin een belangrijk punt.

✓ **Ontluikende geletterdheid** (voorschoolse periode)

Kinderen leren basisprincipes van een taal en leren spreken en luisteren. Ze maken kennis met geschreven taal in de vorm van (prenten)boeken.

✓ **Beginnende geletterdheid** (groep 1-3):

Fonologisch bewustzijn: doorzien van klankstructuur van taal (ontw. tijdens 3^e levensjaar)

Vaardigheden:

- rijmpjes/versjes
- oefeningen met lettergrepen
- onzinwoorden maken
- eindrijm

Fonemisch bewustzijn: dat woorden uit losse klanken bestaan (eind kleutertijd, ontw. als ki. behoefte krijgen aan lezen en schrijven)

Vaardigheden:

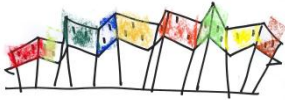
- auditieve analyse
- auditieve synthese
- letters benoemen

De leerkrachten van groep 1 en 2 besteden veel aandacht aan **fonologische vaardigheden**. Gesproken en geschreven taal wordt gecombineerd in activiteiten rond geletterdheid.

✓ **Tussendoelen beginnende geletterdheid**

De onderstaande 7 doelen zijn van toepassing op de ontwikkeling van kleuters:

1. Boekorientatie
2. Verhaalbegrip
3. Functies geschreven taal
4. Relatie gesproken en geschreven taal
5. Taalbewustzijn
6. Alfabetisch principe
7. Functioneel schrijven en lezen

Deze doelen vormen het kader waarbinnen de ontwikkeling van geletterdheid van kleuters gevolgd kan worden. De doelen hoeven niet lineair te verlopen. Het is een cyclisch proces waarbij in de klas aan verschillende doelen tegelijk wordt gewerkt en waarbij de doelen steeds terugkomen.

Overzicht Toetsen groep 1 en 2 leesproblemen en dyslexie

Toetsen groep 1

Januari:

- **Cito Taal voor Kleuters M1** (m.u.v. ki die nog geen 3 maanden op school zitten)
 - Passieve woordenschat
 - Kritisch luisteren

Juni:

- **Cito Taal voor Kleuters E1**
 - Passieve woordenschat
 - Kritisch luisteren
- **Toets 1 Fonemisch Bewustzijn**
 - Goed luisteren
 - Bewustzijn van woorden en zinnen
 - Bewustzijn van lettergrepen
 - Rijmen

Toetsen groep 2

Januari:

- **Cito Taal voor Kleuters M2** (NB Auditieve analyse en synthese)
 - Klank en Rijm
 - Laatste en Eerste woord horen
 - Schriftoriëntatie
 - Auditieve Synthese
- **Toets 1 Fonemisch Bewustzijn**
 - Goed luisteren
 - Bewustzijn van woorden en zinnen
 - Bewustzijn van lettergrepen
 - Rijmen
- **Toetsen Anneke Smits**
 - Letters benoemen
 - Snel benoemen van eenvoudige primaire kleuren
 - Beginklank kunnen zeggen
 - Invented spellen

Juni:

- **Cito Taal voor Kleuters E2** (NB Auditieve analyse en synthese)

- Klank en Rijm
- Laatste en Eerste woord horen
- Schriftoriëntatie
- Auditieve Synthese
- **Toets 2 Fonemisch Bewustzijn**
 - Beginklank
 - Aud. synthese
 - Isoleren van klanken
 - Klank in een woord toevoegen
 - Aud. analyse
 - Letters benoemen Voorstel: alleen de onderdelen Isoleren van klanken en Klank in een woord toevoegen)
- **Toetsen Anneke Smits**
 - Letters benoemen
 - Snel benoemen van eenvoudige primaire kleuren
 - Beginklank kunnen zeggen
 - Invented spellen

5.1.2 Signalering groep 3

In groep 3 hoeven leesproblemen nog niet direct te duiden op dyslexie. Pas tegen het einde van groep 3 is dyslexie eventueel vast te stellen.

Toetsen groep 3 Leesproblemen en dyslexie

Na kern 3	<u>Herfstsignalering:</u> <ul style="list-style-type: none">- Auditieve synthese (Struiksma)- Auditieve analyse (Struiksma)- Toets letterkennis – grafemen (Protocol)- Toets letterkennis – fonemen (Protocol)- Toets woorden lezen (Protocol)- Toets tekst lezen (Protocol)
Eind jan/ begin febr.	<ul style="list-style-type: none">- Woordenschattoets (Cito) M3
Na kern 6	<ul style="list-style-type: none">- DMT kaart 1 en 2- AVI <u>Wintersignalering :</u> <ul style="list-style-type: none">- Toets letterkennis – grafemen (Protocol)- Toets letterkennis – fonemen (Protocol)- <i>Auditieve synthese (Struiksma) alleen bij DMT IV en V en/of AVI onder streefdoel</i>- <i>Auditieve analyse (Struiksma) alleen bij DMT IV en V en/of AVI onder streefdoel</i>
Februari	<ul style="list-style-type: none">- SVS (Cito) M3- Begrijpend Luisteren (Cito) M3
Na kern 9	<ul style="list-style-type: none">- DMT en AVI bij zorgleerlingen (C) D en E- Evt. onderdelen van de wintersignalering bij zorgleerlingen
Begin juni	<ul style="list-style-type: none">- DMT- AVI- SVS (Cito) E3- Woordenschattoets (Cito) E3- Begrijpend Luisteren (Cito) E3
Aanvullende toetsen	<ul style="list-style-type: none">- Toetsen Struiksma

5.1.3 Signalering groep 4-8

✓ **Gevorderde geletterdheid** (groep 4-8)

Voor de meeste kinderen na groep 3: het tempo van woordherkenning neemt toe. Het leesproces raakt steeds meer geautomatiseerd. Kinderen gaan met begrip lezen en ontdekken verschillende soorten teksten, krijgen inzicht in hoe een tekst is opgebouwd. Ze zijn steeds beter in staat om hun eigen leesgedrag te controleren en leren hoe ze schriftelijk informatie aan anderen kunnen overbrengen.

Het is heel belangrijk in deze groep zwakke lezers te signaleren, omdat deze leerlingen kans lopen hun leesmotivatie te verliezen.

Toetsen groep 4-8 Leesproblemen en dyslexie:

Cito DMT (eind oktober), januari, (maart), juni

AVI (eind oktober), januari, (maart), juni

Cito BL E4 juni

Cito Begr. Luisteren M4 januari(bij uitval BL en DMT)

Cito SVS M4-E4 januari/februari, juni

Cito Woordenschat M4-E4 januari, juni

Intern leesonderzoek: wordt afgenomen door de ller na 3 keer onvoldoende scores op de DMT

Inhoud groot leesonderzoek:

- DMT, AVI, Klepel en EMT, SSB, Klankdeletietest

Groep 5:

Cito DMT (eind oktober), januari, (maart), juni

AVI (eind oktober), januari, (maart), juni

Cito BL M5 januari

Cito Begr. Luisteren M5 januari(bij uitval BL en DMT)

Cito SVS M5-E5 februari, juni

Cito Woordenschat M5-E5 januari, juni

Intern leesonderzoek: wordt afgenomen door de ller na 3 keer onvoldoende scores op de DMT

Groep 6:

Cito DMT (oktober), januari, (maart), juni

AVI (oktober), januari, (maart), juni

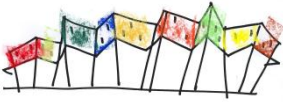
Cito BL M6 januari

Cito Begr. Luisteren M6 januari(bij uitval BL en DMT)

Cito SVS M6-E6 februari, juni

Cito Woordenschat M6-E6 januari, juni

Intern leesonderzoek: wordt afgenomen door de ller na 3 keer onvoldoende scores op de DMT.

Groep 7:

Cito DMT (oktober), januari, (maart), juni

AVI (oktober), januari, (maart), juni

Cito BL M7 –E7 januari

Cito Begr. Luisteren M7 januari (bij uitval BL en DMT)

Cito SVS M7-E7 februari, juni

Cito SVS Werkwoorden E7 juni

Cito Woordenschat M7-E7 januari, juni

Intern leesonderzoek: wordt afgenomen door de lber na 3 keer onvoldoende scores op de DMT

Groep 8:

Cito DMT (oktober), januari

AVI (oktober), januari

Cito BL B8 oktober

Cito Begr. Luisteren M8 januari (bij uitval BL en DMT)

Cito SVS B8 oktober

Cito SVS Werkwoorden oktober

In januari en februari worden de toetsen van het leerlingvolgsysteem vervangen door de CITO Proeftoets en de CITO Eindtoets voor groep 8.

5.1.4: Toetskalender De Wiekslag

Protocol leesproblemen en dyslexie

Maand	Toets	Afname/Gr	Opmerkingen
Oktober	DMT en AVI conform de gebruikershandleiding Herfstsignalering Scol (leerkracht) Leerling-Scol BL SP WW en SP niet Ww Rek	B4 – B8 3 1-8 6-8 B8 B8 B8	Alleen bij kinderen in instr. afh. route en bij twijfel Na kern 3; zie protocol
Januari Toetsweken Week 4+5	Cito Rekentoets (nieuw) Taal voor Kleuters Toets 1 Fonemisch bewustzijn Toetsen dyslexieprotocol (5) Wintersignalering DMT en AVI Begrijpend Lezen Begrijpend Luisteren Spelling niet WW Woordenschat Rek TTR	M1 -M2 M1- M2 2 2 3 M3-M8 M5-M7 M3-M8 M3- M7 M3 – M7 M3-M7 M3-M7/8	Letters benoemen, snel kleuren benoemen, beginklank zeggen, invented spellen, synthese (2 ^e helft jan / 2 ^e week febr) Zie bijlage; als BL en DMT zwak zijn.
Februari	Cito Eindtoets groep 8	8	
Maart	DMT en AVI conform de gebruikershandleiding Lentesignalering	M3 – M8 3	Alleen bij kinderen in de instructieafh. Route en bij twijfel in de route basisinstr. DMT 1 en 2
April	Cito Entreetoets	7	
Mei	Scol (leerkracht) Leerling-Scol	1-8 6-8	
Juni	Toets 1 Fonemisch Bewustzijn Toets 2 Fonemisch Bewustzijn Toetsen dyslexieprotocol (5) Taal voor Kleuters	1 2 2 E1-E2	Letters benoemen, snel kleuren benoemen, beginklank zeggen, invented spellen en aud. synthese

	Cito Rekentoets (nieuw)	E1-E2	
	Begrijpend Lezen (nieuw)	E4	
	DMT en AVI	E3 – E7	
	Eind (zomer)signalering	3	
	Spelling '07 niet WW	E3 – E7	
	Spelling WW	E7	
	Rekenen – Wiskunde '07	E3 – E7	
	Woordenschat	E3-E7	
	Studievaardigheden	E7-E8	

5.1.5 Schoolafspraken mbt signalering

✓ AVI-DMT

- Bij de AVI toetsen gebruiken we de volgende streefdoelen en minimumdoelen:

januari groep 3: streefdoel AVI M3, minimumdoel AVI start

juni groep 3: streefdoel AVI E3, minimumdoel AVI M3

januari groep 4: streefdoel AVI M4, minimumdoel AVI E3

juni groep 4: streefdoel AVI E4, minimumdoel AVI M4

januari groep 5: streefdoel AVI M5, minimumdoel AVI E4

juni groep 5: streefdoel AVI E5, minimumdoel AVI M5

januari groep 6: streefdoel AVI M6, minimumdoel AVI E5

juni groep 6: streefdoel AVI E6, minimumdoel AVI M6

januari groep 7: streefdoel AVI M7, minimumdoel AVI E6

juni groep 7: streefdoel AVI E7, minimumdoel AVI M7

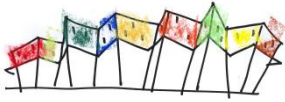
januari groep 8: streefdoel AVI Plus, minimumdoel AVI E7

- In januari en juni worden de AVI en DMT afgenomen conform de handleiding (zie gebruikersinstructie AVI-DMT).

In oktober en maart vindt voor de zorgleerlingen (verl. Instr. groep) een tussenevaluatie plaats. De resultaten (v.s. en niveau) en de analyse worden door de leerkracht genoteerd in het groepsplan.

✓ Analyse

- In principe worden de AVI en de DMT toetsen door de leerkracht van de eigen groep afgenomen conform de betreffende handleidingen. De leerkracht hoort het kind dan zelf

lezen. Hij maakt hierbij aantekeningen over de kwaliteit (hoe leest het kind?) en de kwantiteit (aantal fouten, tijdsduur) van het lezen en neemt de analyse mee bij de evaluatie van het groepsplan en bij het maken van een nieuw plan voor de komende periode.

- De leerkracht verwerkt samen met de ICTer de gegevens van de DMT en de AVI in het LOVS en op de betreffende formulieren. Hij/zij gaat nu in overleg met de intern begeleider. De volgende vragen worden tijdens een leerlingbespreking nagelopen:
 - Is het leesprobleem een groepsprobleem? Kunnen de problemen worden verklaard?
 - Hoe groot is de achterstand bij individuele leerlingen?
 - Welke overige aspecten spelen een rol bij de geconstateerde problemen?

Samen wordt gekeken of niet alleen de problemen van de leerling, maar ook of de onderwijsleersituatie en/of andere aspecten van invloed zijn.

Samen met de intern begeleider neemt de leerkracht een beslissing over de voortgang. Dit kan zijn:

- Probleem aanpakken voor de hele groep of subgroepje
- Handelingsplan opstellen en de leerling in de groep begeleiden (instr. Afh. route)
- Probleem nader diagnosticeren:
 - Intern begeleider voert intern leesonderzoek uit (na 3 keer D/E score DMT)
 - Hulp van het zorgplatform of extern deskundige wordt ingeschakeld. Een dyslexiespecialist of GZ-psycholoog kijkt a.h.v. een onderkende diagnose of de achterstand dusdanig groot is dat er mag worden gesproken van dyslexie.
- Als kinderen AVI Plus gehaald hebben, wordt hun leesontwikkeling alleen nog gevolgd middels observaties in de groep en toetsing van de DMT. Mocht de DMT-score zorgelijk dalen of zelfs onvoldoende zijn, dan beslist de leerkracht samen met de IBer om nogmaals de AVI af te nemen.

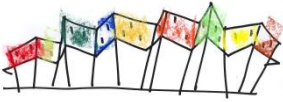
✓ **Instructie:**

Kinderen die onder de streefdoelen lezen komen in de linker kolom van het groepsplan, de instructieafhankelijke groep. Dit wil zeggen dat zij uitbreiding van leestijd krijgen (RALFI), extra leesinstructie krijgen m.b.v. de voortgezet technisch leesmethode Lekker Lezen en deze methode aan de hand van de leerkracht doorlopen.

Kinderen die de streefdoelen halen krijgen eveneens instructie met de methode Lekker Lezen. De verwerking vindt zelfstandig plaats in tweetallen of in groepjes.

Kinderen die lezen boven de streefdoelen, lezen zelfstandig op hun eigen niveau.

Op initiatief van de leerkracht werken intern begeleider en leerkracht samen aan de analyse van het leesprobleem.

- Op de Wiekslag krijgen in principe alle D- en E-scorende leerlingen extra zorg. Ouders worden mondeling op de hoogte gesteld door de leerkracht wanneer hun kind een D- of een E-score heeft behaald en naar aanleiding hiervan een aangepast plan van aanpak krijgt. Ouders worden ook geïnformeerd over de inhoud en ook over het eindresultaat. De leerkracht is hiervoor verantwoordelijk. Het plan wordt zoveel mogelijk in de klas uitgevoerd.
- Ouders dienen door de leerkracht mondeling op de hoogte gebracht te worden wanneer een kind een handelingsplan krijgt, in het groepsplan in de instructieafhankelijke groep zit, een intern leesonderzoek krijgt of in het SZT besproken wordt.
- In deze fase wordt een plan opgesteld door de leerkracht (eventueel in samenwerking met de intern begeleider) om aan de problemen te gaan werken. Dit kan zijn een groepsplan of een individueel handelingsplan.
- De leerkracht houdt zelf bij wanneer het plan geëvalueerd moet worden en maakt een afspraak met de interne begeleider voor overleg. Meestal gebeurt dit bij de eerstvolgende groeps- of leerlingbespreking.
- Ouders worden mondeling op de hoogte gebracht. Mogelijke uitkomsten:
 - Probleem opgelost; handelingsplan wordt afgesloten door de leerkracht
 - Vervolg handelingsplan
 - Inroepen van interne of externe hulp voor advies (dyslexiespecialist TOF)
- De leerkracht noteert het resultaat op het plan. De afgeronde plannen worden in het dossier van het kind opgeborgen door de leerkracht.

5.1.6 Intern Leesonderzoek

Indien nodig wordt na overleg met leerkracht en ouders door de iber een intern leesonderzoek afgenomen. Dit onderzoek bestaat uit de AVI, DMT, Klepel, EMT, SSB en de Klankdeletietest. Zie bijlage.

5.2 Aanpak

Groep 1 en 2

Voor kleuters met een vergroot risico op dyslexie (door achterblijvende taalontwikkeling en/of dyslexie in de familie) is het goed om eind groep 2 zoveel mogelijk letters te kennen.

Als deze kinderen niet uit zichzelf experimenteren met letters, is het van belang ze daarin te stimuleren middels een zgn. voorschotsbenadering. Dit kan via allerlei activiteiten met bijvoorbeeld stempels, magnetische letters of grote drukletters uit tijdschriften.

Spelenderwijs

Belangrijk is rekening te houden met de interesses van een kind en spelenderwijs te oefenen. Lettters moeten altijd aangeleerd worden in de combinatie klank en schriftteken. In combinatie met plaatjes uit bijvoorbeeld A-B-C boekjes lukt dat vaak nog beter. Het is in deze periode vooral een kwestie van veel en op een leuke manier met taal omgaan.

Ouders kunnen thuis met hun kleuter oefenen met bijvoorbeeld spelletjes, ABC-boekjes en andere speelse activiteiten.

Groep 3

Handelingsplan

Als de taalontwikkeling van het kind in groep 3 achterblijft, kan de leerkracht ingrijpen (interventie) met extra begeleiding en oefening. Er wordt een groepsplan (of individueel handelingsplan) opgesteld, waarin de school aangeeft welke doelen zij nastreeft en op welke termijnen en welke manier zij de middelen inzet om deze doelen te bereiken.

Aanhoudende problemen

Heeft de extra hulp op school aan het eind van groep 3 nog weinig tot geen resultaat gehad, dan kan er sprake zijn van dyslexie. Het is dan aan te raden om het kind voor onderzoek door te verwijzen naar een extern deskundige voor een diagnostisch onderzoek.

Groep 4-8

De aanpak in groep 4 is vooral een verdieping en verbreding van de aanpak in groep 3. Een belangrijk doel in groep 4 is de leesmotivatie. Leerlingen met hardnekkige leesproblemen lopen hier het risico af te haken en nog verder achter te gaan lopen.

Wij begeleiden de kinderen met leesproblemen 5 tot 7 keer 30 minuten per week intensief op gebied van technisch lezen. We maken hierbij gebruik uit de onderstaande methodieken:

Methode Lekker Lezen. De kinderen krijgen 3x in de week 30 minuten instructie aan de instructietafel

Boekjes Veilig en Vlot en Vloeiend en Vlot op elk leesniveau

Map Speciale Leesbegeleiding,

Pravoo WASmap (Woordbeeldautomatisering).

5.3 Rol van de ouders

Ouders spelen een belangrijke rol bij de ondersteuning van kinderen met leesproblemen.

Heeft u kind lees- en/of spellingsproblemen, dan kunt u het volgende doen om te helpen:

1. letten op signalen
2. blijven stimuleren en bemoedigen
3. overleggen met school
4. thuis extra ondersteunen
5. opkomen voor uw kind

Ad 1: De aandacht voor de leesmotivatie heeft een belangrijke plaats. Ouders kunnen een belangrijke rol spelen door te letten op de signalen die er op wijzen dat het kind niet meer gemotiveerd is om te leren lezen en begint te twijfelen aan zijn mogelijkheden om het ooit te leren.

Ad 2: Blijven stimuleren en bemoedigen is van het allergrootste belang en vaak zelfs doorslaggevend voor het vervolg. Daarnaast is het belangrijk aandacht te vestigen op wat het kind wel kan of zelfs erg goed in is. Dat mag natuurlijk geen kommer en kwel zijn en moet zeker positieve elementen bevatten. Goede voorbeelden kunnen daarbij helpen, bijvoorbeeld uit BalansKIDS. Successen stimuleren het zelfvertrouwen van een kind. Er moet gezocht worden naar talenten op andere gebieden en daarbij getracht worden zoveel mogelijk successen te boeken.

Ad 3:

- Overleg over de toetsmomenten. Aan de hand van de streefdoelen kunt u eventueel kijken hoe uw kind scoort. Maakt u zich ongerust, neem dan zeker, ook tussendoor, contact op met de leerkracht. Wacht niet op het gebruikelijke rapportgesprek.
- Als een kind de streefdoelen niet haalt, is het aan de school om een plan van aanpak van de problemen op te stellen. De leerkracht kan dit doen aan de hand van het protocol, dat uitgebreide aanwijzingen voor aanpak van de problemen bevat. Vraag of u het plan van aanpak kunt inzien.

Ad. 4: Blijven lezen en blijven motiveren is nu van het grootste belang. Het is bekend dat kinderen (en ook volwassenen) minder makkelijk zijn te motiveren tot moeilijke taken. Het helpt als de

leestaken te maken hebben met een onderwerp dat in de belangstellingssfeer van het kind ligt of waar ze het nut van inzien.

Voor ouders is het een uitdaging in het dagelijks leven zoveel mogelijk lees- en schrijfmomenten te ontdekken ("wil jij vast even de boodschappen opschrijven?" etc.etc.).

Op de site www.makkelijklezenplein.nl zijn (makkelijk leesbare) boeken op verschillende AVI-niveaus te vinden.

In overleg met de leerkracht of extern begeleider kan er thuis ook aanvullend geoefend worden met het kind. Met het zgn. leeslogboekje of met 'tutorlezen' zijn goede manieren om het lezen te oefenen. Met tutorlezen leest het kind samen met een ander (ouder, medeleerling, leerkracht) volgens een vastgestelde manier.

Ad. 5: U dient het belang van uw kind het beste als u het leesproces nauwlettend in de gaten houdt. Als de leesproblemen aanhouden of de achterstand van het kind oploopt verergeren is het in groep 4 noodzakelijk uw kind te laten testen door een deskundige.

Een deskundige kan onderzoeken waarom er problemen blijven met het lezen en/of spellen, kan eventueel dyslexie vaststellen, een behandelplan opstellen en indien nodig een dyslexieverklaring afgeven. Ook kan de deskundige (een deel van) de behandeling overnemen. Dit natuurlijk altijd in samenspraak met school en ouders.

Hoofdstuk 6: Diagnose Dyslexie

Vanuit TOF Onderwijs worden er geen dyslexieverklaringen uitgeschreven. De school kan samen met de ouders een beroep doen op de vergoede zorg (ouders vragen aan!).

De diagnose wordt vastgesteld door een dyslexiedeskundige. Voor het vaststellen van dyslexie is een combinatie van verschillende onderzoeken nodig.

Als de diagnose dyslexie wordt vastgesteld, stelt een deskundige een dyslexieverklaring op. Deze verklaring geeft recht op verschillende faciliteiten in het onderwijs..

6.1 Onderzoek naar dyslexie

Dyslexie kan vastgesteld worden met een diagnostisch onderzoek, dat bestaat uit verschillende stappen. Hieronder vindt u meer informatie over dit onderzoek.

Stappen

1. Het bestuderen van de *verwijzing* vanuit het onderwijs: *Wat is er aan gedaan?, Wat zijn daarvan de resultaten?, Waarom denkt men dat er sprake is van dyslexie* (bijvoorbeeld 'het zit in de familie')? en *Zijn er nog andere leerproblemen?*.
2. Het verzamelen van reeds beschikbare diagnostische informatie: opstellen van een leedsossier en invullen van een aanmeldingsformulier door school in overleg met ouders.
3. *Intakegesprek* met kind en ouders
4. *Diagnostisch onderzoek* van het kind. Het onderzoek wordt uitgevoerd met betrouwbare testen. Eerst wordt het niveau van lezen en spellen bepaald. Daarna volgt onderzoek naar vaardigheden waarop kinderen met dyslexie uitvallen, zoals de *dyslexie-indicatoren*. Er wordt getest op nauwkeurigheid en snelheid van woordherkenning. Verder wordt gekeken naar vaardigheden waarop kinderen met andere leesproblemen uitvallen, maar kinderen met dyslexie niet.

Ook wordt de algemene intelligentie bepaald en wordt onderzocht of er aanverwante problemen zijn, die vaak samengaan met dyslexie. Dit zijn bijvoorbeeld auditieve en visuele waarnemingsproblemen, ADHD en rekenproblemen.

Tenslotte worden de gegevens geanalyseerd en volgt de conclusie. De conclusie kan drie verschillende richtingen uitgaan:

1. Leesproblemen die met extra begeleiding in de school voldoende kunnen worden aangepast (er wordt terugverwezen naar het onderwijs)
2. Ernstige dyslexie waarvoor gespecialiseerde behandeling nodig is (er wordt een behandelindicatie gegeven)
3. Complexe problematiek waarvan dyslexie een onderdeel uitmaakt (er wordt doorverwezen naar andere sectoren in de gezondheidszorg)

De school heeft dus een poortwachtersfunctie voor de zorg.

5. Evaluatie, rapportage en informeren van de betrokken partijen

6.2 Vergoeding diagnostiek en behandeling ernstige dyslexie vanaf 1 januari 2009

Sinds 1 januari 2009 is de vergoeding van diagnostiek en behandeling van ernstige, enkelvoudige dyslexie in het basispakket van de zorgverzekering opgenomen. Het woord 'enkelvoudig' wil zeggen dat er géén sprake mag zijn van bijkomende stoornissen zoals bijvoorbeeld AD(H)D.

In 2013 kunnen alle kinderen in het primair onderwijs van zeven jaar en ouder in aanmerking komen voor vergoeding van dyslexiezorg:

- als de dyslexiezorg voor de 13e verjaardag van hun kind aanvangt.
- als er een leerlingdossier is opgebouwd waaruit blijkt dat er in het onderwijs een traject is geweest van extra hulp bij het leren lezen en spellen
- als de school vermoedt dat er sprake is van ernstige, enkelvoudige dyslexie omdat het kind geringe vooruitgang vertoont

Om te voorkomen dat alle kinderen met leesproblemen worden aangemeld voor een dyslexie-onderzoek heeft de school de functie van poortwachter.

De basisschool stelt een leerlingdossier samen om het vermoeden van ernstige dyslexie bij een leerling te onderbouwen. Dit dossier bevat een overzicht van e-scores op lees- en spellingtoetsen en een beschrijving van de geboden hulp op school. Kinderen bij wie intensieve begeleiding op school onvoldoende helpt, hebben een verwijzing naar de zorg nodig. Als ouder meldt u uw kind aan bij een dyslexiebehandelaar die beoordeelt of in het leerlingdossier het vermoeden van ernstige dyslexie door de school voldoende is onderbouwd om tot onderzoek over te gaan. Toont het diagnostisch onderzoek aan dat er bij nader inzien geen sprake is van ernstige dyslexie, dan worden de kosten van het onderzoek niettemin vergoed door uw verzekering.

Wat moet de school aanleveren in het leerlingdossier?

Om een kind te kunnen aanmelden voor diagnose en behandeling dyslexie moet de school een leerlingdossier (leesdossier) aanleveren. Het leerlingdossier bevat de volgende gegevens:

- de basisgegevens uit het leerlingvolgsysteem
- een beschrijving van het lees- en spellingprobleem
- signalering van het lees- en spellingproblemen: datum, toets (criteria, score), afgenomen door...
- omschrijving van de extra begeleiding (doelen, duur, inhoud, organisatievorm, begeleider)
- resultaten van de extra begeleiding en beschrijving van gebruikte toetsen en normering
- vaststelling van toenemende achterstand ten opzichte van de normgroep, met vermelding van gebruikte toetsen en normcriteria

- argumentatie voor het vermoeden van ernstige dyslexie; het aantonen van didactische resistentie na geboden begeleiding van voldoende intensiteit en kwaliteit
- indien bekend, vermelding en beschrijving van eventuele andere (leer)stoornissen

Het dossier wordt getekend door de directeur van de school, namens het bevoegd gezag.

Kriteria om voor een vergoed dyslexieonderzoek in aanmerking te komen:

1. Achterstand: Er is sprake van een duidelijke en blijvende achterstand ondanks intensief geboden hulp. Het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau (DMT) en/of spelling (SVS – PI-dictee) ligt significant onder het niveau dat van de leerling gevraagd wordt, gegeven diens leeftijd en omstandigheden;
Als er sprake is van een herhaald D/E-niveau op de DMT (minimaal 3 meetmomenten) en/of bij spelling.
Bij gebruik van de Klepel en de EMT moet de leerling op beide toetsen een standaardscore halen van minder dan 7.
2. Hardnekkigheid: het probleem in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau blijft bestaan, ook al wordt adequate remediërende instructie en oefening toegepast. Er is sprake van hardnekkigheid als er ondanks intensieve gerichte hulp problemen aanwezig blijven: er moet minimaal 15 tot 20 weken intensieve begeleiding zijn geweest (3x per week 20 minuten naast de reguliere leestijd).

Bij deze afspraken gaan we er in principe vanuit dat er bij de leerling sprake is van gemiddelde prestaties op andere vakgebieden dan technisch lezen en/of spellen.

6.3 Dyslexiescreening groep 8

Canisius ziet de dyslexie-indicatie niet als een formeel document en neemt deze indicatie voor alsnog niet over.

Voor leerlingen in de bovenbouw van het basisonderwijs is het gewenst dat vastgesteld wordt of er sprake is van de leerstoornis dyslexie, voordat zij in het voortgezet onderwijs instromen. Er wordt begin groep 8 een dyslexiescreening afgenomen door Expertis.

Doel dyslexiescreening groep 8:

Vaststellen of er al dan niet sprake is van de leerstoornis dyslexie bij leerlingen. Indien dit het geval is wordt een dyslexieverklaring afgegeven.

Resultaat dyslexiescreening groep 8:

Van elk aangemelde leerling wordt vastgesteld of er sprake is van dyslexie, of dat dit ten tijde van het onderzoek (nog) niet kan worden vastgesteld.

Werkwijze en planning:

Expertis Onderwijsadviseurs doet onderzoek.

Werkwijze:

Het onderzoek bestaat uit een groepsdeel (NIO) en een individueel deel.

Opmerking: leerlingen die reeds over een geldig (max. 2 jaar oud) psychologisch-diagnostisch onderzoek beschikken kunnen het groepsdeel laten vervallen.

Het groepsdeel (NIO en PI-dictee) wordt klassikaal afgenomen op een nader te bepalen locatie. De groepsgrootte is maximaal 20 leerlingen.

Het individuele deel wordt afgenomen op een nader te bepalen locatie, bij voorkeur op de eigen school. Dit deel duurt ongeveer 30 minuten per leerling.

Het individuele deel bestaat uit:

1. Woordvinding / automatisering: de Snel Serieel Benoemtaken (SSB)
2. Technisch lezen woordniveau: Brus en Klepel
3. Tekstlezen: leestekst AVI E7
4. Fonologie: klankdeletietest en foutenpercentage Klepel
5. Geheugen: Working Memory test Battery for Children, cijferreeksen voorwaarts (auditief korte termijngeheugen) en achterwaarts (werkgeheugen)
6. Verwerking visuele informatie: factor verwerkingssnelheid van de WISC-III

Planning:

Stap 1): school (IB-er) stuurt leesdossier naar TOF Onderwijs t.n.v. Elly Braakhuis en vraagt ouders via het toestemmingsformulier of hun kind mag deelnemen aan het onderzoek (toestemmingsformulier meesturen).

Stap 2): Paul Zeemering (GZ. Psycholoog, Expertis Onderwijsadviseurs) en Elly Braakhuis (dyslexiespecialist TOF Onderwijs) screenen de leesdossiers

Stap 3): Definitieve uitnodiging voor onderzoek naar ouders en school

Stap 4): Onderzoek centraal deel , individueel deel . Ouders/school worden hierover via de mail geïnformeerd.

Stap 5): Rapportage/ verwerking: binnen 40 dagen ontvangen de ouders digitaal de rapportage en Expertis vraagt de ouders of school de rapportage ook digitaal mag ontvangen. De dyslexieverklaring wordt per post toegestuurd.

De kosten van het onderzoek worden door ST. Canisius en de ouders gedragen.

St. Canisius stelt een vastgesteld bedrag ter beschikking, het overig zal gelijkelijk worden verdeeld over het aantal leerlingen dat deelneemt.

Leesdossier

Het leesdossier omvat de volgende gegevens:

1. Uitdraai LOVS
2. E-mailadres ouders en school
3. Telefoonnummer ouders en school
4. Groep 2: letterkennis
5. Groep 3: signaleringsmomenten, herfst-, winter-, lente- en zomersignalering
6. Groep 3 t/m 8: DMT en SVS; AVI niet verplicht
7. Wat is er gedaan aan begeleiding; wat werkt wel /wat werkt niet (effect/resultaat!)
Samenvatting handelingsplannen.
8. Toestemmingsformulier ouders
9. Vragenlijst ouders
10. Eventueel eigen leesonderzoek en/of dyslexiescreeningstest (DST) .

6.4 Dyslexieverklaring

Wanneer dyslexie is vastgesteld, hoort bij het rapport van de deskundige ook een dyslexieverklaring. Dit betekent dat uit psychodiagnostisch onderzoek is gebleken dat bij de betrokkene dyslexie is vastgesteld.

Een dyslexieverklaring mag alleen worden afgegeven door een daartoe bevoegde deskundige. De deskundige moet in ieder geval een psycholoog of orthopedagoog zijn. Een remedial teacher of logopedist is niet bevoegd om een dyslexieverklaring af te geven. Op de website van de Stichting Dyslexie Nederland (SDN) kunt u een voorbeeld vinden van een goede [dyslexieverklaring](#).

Geldigheid

Een dyslexieverklaring is onbeperkt geldig. Als de situatie van een kind verandert, kan wel een aanpassing van de adviezen over bijvoorbeeld hulpmiddelen nodig zijn. Dit kan het geval zijn bij de overgang van basis naar voortgezet onderwijs.

6.5 Keuze om op eigen initiatief een officiële dyslexieverklaring aan te vragen

Indien ouders op eigen initiatief een dyslexieverklaring willen aanvragen zijn er o.a. onderstaande bureaus om hun kind te laten onderzoeken:

- **Nijenkamp**

Praktijk voor orthopedagogiek en studiebegeleiding

Winkelsteeg 2
7607 AT Almelo
T.: 0546-538500
www.nijenkamp.nl

Kosten onderzoek 1 dagdeel: € 624,- (omvat: dyslexieonderzoek, kort intelligentieonderzoek)

Kosten onderzoek 2 dagdelen: € 1170,- (omvat: dyslexieonderzoek, inclusief intelligentieonderzoek, onderzoek informatieverwerking en sociaal emotionele ontwikkeling)

Bureau Nijenkamp maakt eventueel gebruik van info van de basisschool (recente toetsen, handelingsplannen) om hardnekkigheid aan te kunnen tonen. Daarnaast willen zij tevens het kind zelf horen lezen.

Er volgt een intakegesprek van ongeveer een uur waarin de ontwikkelingsgeschiedenis van het kind wordt besproken.

- **Helios**

Praktijk voor Remedial Teaching en Orthopedagogiek

Papaverstraat 44
7572 AR Oldenzaal
T: 0541-534121

E: info@helios-rt.nl

Onderzoeksduur: 2 ochtenden

Dyslexieonderzoek: 13 uur

Kosten: afhankelijk van de ziektekostenverzekering en zorgpakket 8 of 14 uur vergoed.

Aanmelding via ouders. Vindt na afspraak een intake plaats. Ouders krijgen advies RT of onderzoek.

- **Braams & Partners**

Onderwijspsychologische diagnostiek, behandeling en advisering

Hanzeweg 20

7418 AT Deventer

T: 0570-630025

E: info@tbraams.nl

Onderzoeksduur: 1 dagdeel

Kosten volledig onderzoek: € 650,- (omvat: dyslexieonderzoek, kort intelligentieonderzoek, geheugenonderzoek).

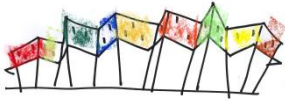
Via de ouders vindt de telefonische aanmelding plaats.

Er volgt een telefonisch intakegesprek. Na deze intake ontvangen ouders formulieren voor thuis en school. Deze moeten zij z.s.m. weer terug sturen.

Hoofdstuk 7: Hulpmiddelen en faciliteiten

De leerkracht gaat in gesprek met het kind en ouders en weet zo welke maatregelen voor het betreffende kind prettig werken. De leerkracht kiest in overleg met het kind en ouders die maatregelen die voor het kind prettig werken en van belang zijn voor dit betreffende kind.

- Een dyslectisch kind moet een persoon hebben die de afspraken bewaakt. Bij ons op school is dat in eerste instantie de leerkracht, maar daarnaast ook de interne begeleider. Deze persoon heeft regelmatig gesprekje met het dyslectische kind, waarin wordt nagegaan of de afgesproken adviezen (bij diagnostisch onderzoek) worden toegepast in de klas.
- Dyslexie in de klas bespreekbaar maken (leesboekjes over dyslexie, werkstukje, spreekbeurt etc.)
- We dragen zorg voor een goede en continue communicatie tussen alle betrokkenen (kind, ouders, leerkrachten, rt-er, ib-er etc)
- Een dyslectisch kind heeft altijd een handelingsplan dat om de zoveel tijd geëvalueerd wordt.
- Rekening houden met korte spanningsboog
- Opdrachten indien mogelijk eerst voorlezen; proefwerken eerst voorlezen
- Proefwerken in vergroot lettertype
- Tijdsverlenging voor toetsen/vermindering van opgaven
- Instructie in kleine stapjes

- Oefeningen/werkbladen zonder ‘franje’
 - Eventueel los schrijven of op de computer
 - Antwoorden van Cito-toetsen niet op een antwoordenblad, maar in gekopieerde toetsboekjes
 - Toetsen op CD luisteren als die voorradig zijn (muv. Cito Begrijpend Lezen)
 - Leerkracht heeft kennis genomen van het dyslexiebeleid op school
 - Een dyslect zit naast een kind dat in tijd van nood als een soort maatje kan fungeren. Dit kind moet daar uiteraard voor voelen. Het moet een goede leerling zijn met een ordelijke instelling en een duidelijk handschrift. De dyslect krijgt toestemming om bij zijn maatje te kijken.
- Doelstelling van deze maatregel is dat basisinformatie voor iedere leerling beschikbaar moet zijn.

Bij het lezen:

- Handelingsplan lezen
- Extra tijd bij opdrachten waarbij veel gelezen moet worden en haar taak verkorten
- Hulp van een maatje bij het lezen van opdrachten bij andere vakken dan technisch lezen
- Leren werken met tekstverwerker met spellingscontrole
- Leren werken met Kurzweil
- Kinderen worden voorgelezen bij toetsen proefwerken als bij de AVI het minimumdoel niet behaald is. Dit kan op verschillende manieren:
 1. Door de groepsleerkracht zelf (zo neutraal mogelijk), individueel of met een groepje in eigen klas.
 2. Gebruik maken van het computerprogramma Kurzweil: teksten inscannen zodat kinderen zelfstandig de tekst op de computer kunnen meelezen en –luisteren. Op dit moment moet dit nog nader worden bekeken.
 3. NB. De toets Cito Begrijpend Lezen wordt niet voorgelezen!
- Het kind krijgt nooit onverwacht een leesbeurt, alleen wanneer het kind die heeft voorbereid. Actief en snappend meelezen met een kind dat de beurt krijgt, is voor een dyslectisch-kind-dat-nog-niet-het-gemiddelde-leesniveau-van-de-klas heeft al een hele prestatie. We geven om die reden nooit snelle lezers een beurt. Hieraan heeft een meelezende dyslect niets, omdat die een dergelijk voorleestempo nooit kan bijhouden.

Bij het spellen:

- Handelingsplan spelling
- Werken met de oefeningen voor zwakke spellers op de computer
- Bij nakijken/overschrijven niet van bord, maar antwoorden worden schriftelijk aangereikt. Doel van deze maatregel is te voorkomen dat een kind in zijn schrift aantekeningen en

oefeningen met fouten opschrijft. Dit kan moeilijk als basis voor het leren dienen. We dienen hierbij te voorkomen dat een dyslectisch kind gemakzuchtig wordt. Wat zelfstandig kan, moet zelfstandig gedaan worden.

- Dictees: alleen losse woorden
- Minder verwerkingsstof bij taal- en schrijfoopdrachten
- Indien nodig minder stof bij methodegebonden toetsen
- Tijdsverlenging bij toetsen en opdrachten
- Leren werken met tekstverwerker met spellingscontrole
- Leren werken met Kurzweil

Bij rekenen:

- Minder verwerkingsstof
- Gebruik laten maken van een tafelkaart en/of rekenmachine
- Extra tijd geven bij het maken van toetsen
- Rekentoetsen voorlezen als er veel leeswerk in voorkomt zoals bij de Cito LVS toets

Dyslexie en toetsen

1. De opdrachten voor proefwerken staan op papier. De leerkracht leest deze in een rustig tempo een keer voor. Bij het lezen van de opdracht kunnen fouten optreden met het gevolg dat de leerling geen faillite kans heeft om de bedoelde opdracht nadien goed uit te voeren.
2. We bieden, indien nodig, proefwerken aan in een vergroot lettertype. Een vergroot lettertype kan een rustiger leesbeeld geven dat minder aandacht en concentratie vraagt. Als de proefwerken er ordelijk en overzichtelijk uitzien met ruim voldoende schrijfruimte, is deze maatregel van minder belang.
3. We geven meer tijd voor een proefwerk. Verlenging van tijd (20 % is inmiddels de landelijke regel) is op het eindexamen toegestaan, op voorwaarde dat het kind tijdens de schoolloopbaan in het VO ook van deze maatregel gebruik mocht maken. Ook luistertoetsen mogen met tijdsverlenging worden gemaakt (bij het Cito zijn vertraagde luistertoetsen met landelijke normering verkrijgbaar).

Soms blijkt een dyslectisch kind tijdsverlenging niet nodig te hebben. De zekerheid dat dit kind toch deze faciliteit toebedeeld krijgt, maakt dat het kind rustiger zal kunnen werken.

Tijdsverlenging is niet altijd praktisch te realiseren, bijvoorbeeld omdat de opdracht een uur duurt. Een alternatieve maatregel is om het dyslectische kind minder opgaven te laten maken. Proefwerken moeten dan een kerndeel en een extra deel bevatten. Het dyslectische kind moet het kerndeel dan in een uur maken. Kinderen die de extra opgaven maken, krijgen daarvoor bonuspunten.

Een andere mogelijkheid is dat er vragen geschrapt worden. De beoordeling wordt ook aangepast.

4. Spelfouten worden niet of minder mee gerekend wanneer dat van secundair belang is.
5. Het signaal- en controledictee wordt op de volgende manier aangepast:
 - a. alleen het minimum (door de leerkracht te bepalen of door de methode al bepaald). Weliswaar schrijft het kind eventueel alle gedicteerde woorden op, maar alleen de woorden van het minimum tellen
 - b. De dyslecticus noteert alleen losse woorden. Als medeleerlingen zinnen moeten opschrijven, noemt de leerkracht de woorden uit de zin die hij moet opschrijven.
Niet tegelijk, maar woord voor woord.

De beoordelingsmaat wordt aangepast: 70 % goed is een 6.

2. We toetsen per vak per rapport tenminste een keer mondeling vanuit de gedachte dat dyslectici veelal mondeling sterker zijn dan schriftelijk, waardoor het cijfer opgehaald kan worden. Dit alleen wanneer de kinderen ook mondeling geoefend hebben. Dit is ook zinvol bij topografie.
3. Aanpassingen bij Cito-toetsen: hieronder

Aanpassingen in afspraken voor TOFscholen (okt. 2012)

Het heeft de voorkeur om bij dyslectische kinderen de toetsen digitaal af te nemen of met een voorleesprogramma te werken om zo te voorkomen dat u de leerlingen onbewust hints geeft.

Bij digitale toetsen kan gebruik gemaakt worden van auditieve ondersteuning, met uitzondering van Begrijpend Lezen.

Alle leerlingen in de groep nemen deel aan de toetsen van het LOVS.

Leerlingen met eigen leerlijn maken toets op eigen niveau en score wordt omgezet door LOVS en meegerekend met de groep.

M.b.t. hulpmiddelen: Toetsen worden volgens de richtlijnen in de handleiding van Cito afgenomen. Alleen als daar expliciet vermeld staat, dat een hulpmiddel is toegestaan, mag men hiervan gebruik maken.

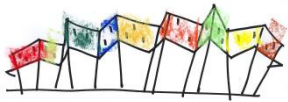
Cito-toetsen LOVS:	Voor leerlingen met dyslexie verklaring (Volgens Cito en inspectie)
Begrijpend lezen LOVS	<ul style="list-style-type: none">- Leerlingen met een dyslexie verklaring maken de toets zelf (niet voorlezen). Wanneer de leerling een lage score (IV-V) haalt kan ervoor gekozen worden om begrijpend luisteren naast begrijpend lezen af te nemen (in overleg met leraar).- Extra afnametijd- Toets in meerdere delen afnemen (bijvoorbeeld in drie of vier

Protocol leesproblemen en dyslexie

	<p>keer, in plaats van twee keer)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vergroten van de teksten van A4 naar A3
Spelling LOVS	<ul style="list-style-type: none"> - In groep 4 en 5 kan ervoor gekozen worden om standaard – dus ongeacht de toetsscore op de startmodule – vervolgmodule 1 (dictée) af te nemen in plaats van vervolgmodule 2 (meerkeuze). - Groep 6, 7 en 8: digitale versie of voorleesprogramma of eventueel voorlezen - Extra afnametijd - Toets in meerdere delen afnemen - Vergroten van de teksten van A4 naar A3
Rekenen-wiskunde LOVS	<ul style="list-style-type: none"> -Groep 3 en 4: teksten worden standaard (voor hele groep) voorgelezen. -Groep 5-8: digitale versie of voorleesprogramma of eventueel teksten voorlezen. - Extra afnametijd - Toets in meerdere delen afnemen (bijvoorbeeld in drie of vier keer, in plaats van twee keer) - Vergroten van de teksten van A4 naar A3
Woordenschat LOVS	<ul style="list-style-type: none"> - Digitale versie of voorleesprogramma of eventueel teksten voorlezen. - Extra afnametijd - Toets in meerdere delen afnemen (bijvoorbeeld in drie of vier keer, in plaats van twee keer) - Vergroten van de teksten van A4 naar A3
Studievaardigheden LOVS	<ul style="list-style-type: none"> - Digitale versie of voorleesprogramma of eventueel teksten voorlezen - Extra afnametijd - Toets in meerdere delen afnemen (bijvoorbeeld in drie of vier keer, in plaats van twee keer) - Vergroten van de teksten van A4 naar A3

Andere Cito-toetsen:	Voor leerlingen met dyslexie verklaring (Volgens Cito en inspectie)
Cito Entreetoets: (Indien school er voor kiest deze af te nemen. Dan niet invoeren in LOVS!! Enkel gebruiken om eigen onderwijs te monitoren)	<ul style="list-style-type: none"> -Gesproken versie van de opgavenboekjes op cd of daisy-cd of Kurzweil. Leerling gebruikt die individueel, met koptelefoon.* -Zwart-wit-versie -Vergrote versie -Extra afnametijd
Cito Eindtoets	<ul style="list-style-type: none"> -Gesproken versie van de opgavenboekjes op cd of daisy-cd, of Kurzweil. Leerling gebruikt die individueel, met

	koptelefoon.* -Zwart-wit-versie -Vergrote versie -Extra afnametijd -Gebruik maken van markeerstift (liefst op kopie) om bijvoorbeeld een woord of, bij een regelverwijzing, enkele regels te markeren.
* Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken, dat sommige kinderen met diagnose NLD (Nonverbal Learning Disabilities) gebaat zijn bij mondelinge informatieoverdracht. Daarom kan er een gesproken versie worden besteld voor deze kinderen.	

Stappen bij een kind met een dyslexieverklaring

1. Ouders:

- Goed informeren over de betekenis van dyslexie.
- Informatiefolder Balans meegeven
- Op de hoogte stellen van de maatregelen die getroffen worden: samen een hp opstellen.

2. Kind:

- Goed informeren over de betekenis van dyslexie. Evt. werkboekje van Nijenkamp gebruiken.
- Leerkracht is verantwoordelijk voor de begeleiding (in overleg met kind en ouders). (Zie hfst. 7 oa. Kurzweil aanbieden, spreekbeurt houden, hp lezen/spelling, ...)

3. Individueel/groepsplan opstellen: doelen stellen, plan van aanpak, begeleidingsmaatregelen, evaluatie.

Relevante websites:

www.steunpuntdyslexie.nl

www.balansdigitaal.nl

www.dctwente.nl

www.masterplandyslexie.nl